

Tikomiti ta Xikaya

Huvo ya Rixaka yi na tikomiti to hlaya ta xikaya leti tirhanaka na timhaka leti khumbaka mafambiselo ya Palamende. Tikomiti leti ti tala ku vumbiwa hi Swirhonkulu swa Palamende. Komiti ya Milawu na swikomitana swa yona yi tirhana na milawu ya Yindlu, mpimanyeto wa Yindlu, nseketelo wa Swirho, timhaka ta xikaya, na matimba na timfanelo leti kongomaneke ntsena ni swirho. Tin'wana Tikomiti ta xikaya i Komiti ya Minongonoko leyi kunguhataka mintirho ya Huvo, Komiti yo Tshinya, na Komiti ya Mutshamaxitulu.

Huvo ya Swifundzhankulu yi na tikomiti ta yona ta xikaya. Komiti ya Milawu na swikomitana swa yona yi langutana ni milawu ya NCOP, mpimanyeto wa NCOP, timfanelo leti kongomaneke ni palamende, migingiriko ya xikaya, vuxaka bya matiko ya misava no lulamisa milawu. Komiti ya Minongonoko yi kunguhata mintirho ya NCOP kutani Komiti ya Vatshamaxitulu endla swibumabumelo swa matirhele ya Tikomiti na tiforamu tin'wana ta NCOP.

Tikomiti ta Nkarhinyana

Palamende kumbe yin'wana ya Tindlu ta yona yi nga simeka Komiti ya nkarhinyana loko ku ri na ntirho wo hlawuleka lowu faneleke ku endliwa. Loko ntirho lowu wu herile, Komiti ya herisiwa.

Tikomiti Nhlanganelo

Huvo ya Rixaka na Huvo ya Rixaka ya Swifundzhankulu kun'we va simeka tikomiti to hlaya ta nhlanganelo, xikombiso Komiti yo Langutisisa Vumbiwa.

Komiti ya Nhlanganelo eka swa Vunhlori na Komiti ya Nhlanganelo eka swa Nsirhelelo i Tikomiti ta xinawu. Leswi swi vula leswaku ti tumbiluxiwe, hi Vumbiwa kumbe hi Nawu wa Palamende, ku katsa ni hi ku landza milawu ya Palamende.

Tikomiti ti na ntirho wa nkoka eka phurosese yo aka xidemokirasi na ku katsa vaakitiko eka tiphurosese na migingiriko ya Palamende.

Papila leri ra kumeka hi tindzimi hinkwato ta ximfumo ta Afrika Dzonga.

PARLIAMENT
OF THE REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Produced by the Public Education Office • Parliamentary Communication Services • INSPIRED BY PEOPLE
www.parliament.gov.za • P.O. Box 15, Cape Town, 8000 • Telephone: (021) 403 3341 • Facsimile: (021) 403 3303

PARLIAMENT
OF THE REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Xitsonga

Tikomiti ta Palamende
Tikomiti ta Palamende

MINTIRHO YA TIKOMITI EPALAMENDE

Tindlu timbirhi ta Palamende, Huvo ya Rixaka na Huvo ya Rixaka ya Swifundzhankulu, ti endla mintirho ya tona eka mintshamo ya swirhonyingi (laha Swirho swa Yindlu swi hlanganaka wu ri ntlawa wun'we), eka mintshamo ya nhlanganelo (laha Swirho swa Tindlu hatimbirhi swi hlanganaka tanihi ntlawa wun'we), na le ka Tikomiti (mintlawa leyintsongo ya Swirho).

Ku tirha eka Tikomiti swi kotisa Palamende ku:

- Engetela ntalo wa ntirho lowu nga ta tirihiwa.
- Tiyisisa leswaku timhaka ti kanerhiwa hi ku hetiseka ku tlula eka mintshamo ya swirhonyingi
- Tlakusa levhele ya ku nghenelela ka Swirho swa Palamende (tiMP) eka mimbulavurisano
- Kotisa tiMP ku ndlandlamuxa vutivi byo enta bya timhaka ta ntirho wo karhi wa Komiti
- Nyika platifomo eka vaaki ku nyika mavonelo eka tiMP hi toxo, swi nga leswi nga endlekiki eka ntshamo wa swirhonyingi wa Palamende
- Kotisa Palamende ku twa vumbhoni no hlengeleta vuxokoxoko mayelana ni ntirho wa Komiti yo karhi.

Tikomiti, hi ku angarhela, ti yimela hi ku ringanana mayelana ni vukulu bya mavandla ePalamende. Tihlengeletano ta Tikomiti ti amukela vaaki, kambe ti nga alela vaaki loko ku ri ni xivangelo xo twala ku endla tano.

Tikomiti to hambanahambana ti na wun'we kumbe ku tlula wa mintirho leyi:

- Ti langutela no angamela mintirho na mpimanyeto wa tindzawulo ta mfumo wa rixaka no vona leswaku ti va ni vutihlamuleri
- Ti langutisisa no pfuxeta Milawumbisi, naswona ti nga ha tumbuluxa Milawumbisi
- Ti langutisisa swiringanyeto na tiphethixini ta swirho hi swoxe na ta tihuvo to endla milawu ta swifundzhankulu
- Ti langutisisa mintwanano ya matiko ya misava
- Ti kambisisa tindhawo to karhi ta vutomi bya vaaki kumbe timhaka leti nga ta ku navela ka vaaki
- Ti hlayisa timhaka ta xikaya ta palamende

Tikomiti ti na matimba yo vitana munhu un'wana na un'wana ku ta emahlweni ka tona, ku nyika vumbhoni kumbe ku humesa matsalwa. Ti nga ha lava munhu un'wana na un'wana kumbe nhlanganano wo karhi ku tisonakarisa eka vona. Tikomiti ti nga amukela tiphethixini, mapapila ya vuyimeri kumbe swikombelo ku suka eka vaaki. Komiti yin'wana na yin'wana yi fambisiwa hi mutshamaxitulu.

TIKOMITI TO HAMBANAHAMBANA TA PALAMENDE

Tikomiti ta Vuangameri ta Huvo ya Rixaka (NA)

Huvo ya Rixaka (NA) yi simeka ku suka eka swirho swa yona Tikomiti to tala ta Vuangameri ta NA ku angamela mintirho yo hambanahambana ya tindzawulo ta mfumo ta rixaka.

Ntirho wa Tikomiti ta Vuangameri ta NA i ku:

- Langutisisa Milawumbisi,
- Tirhana ni tivhoti ta mpimanyeto ya ndzawulo
- Angamela ntirho wa ndzawulo leyi ti nga langutana na yona, ti vutisisa no endla swibumabumelo hi mhaka yihi kumbe yihi ya ndzawulo, ku katsa ni xiyenge xa vona, matirhele na pholisi.

Ntirho wa Tikomiti a wu kongomananga ni ndzawulo ntsena. Va nga lavisisa mhaka yihi kumbe yihi ya leyi nga ya ku navela ka vaaki leyi welaka eka mintirho ya yona. Ku na Komiti ya Vuangameri ya NA ya Ndzawulo yin'wana na yin'wana ya rixaka na (ti)ndzawulo ya mfumo leyi nga ni vuxaka na yona.

Tikomiti ta Vuangameri ta Huvo ya Rixaka Swifundzhankulu (NCOP)

Huvo ya Rixaka Swifundzhankulu (NCOP) yi simeka ku suka eka swirho swa yona nhlayo ya Tikomiti ta Vuangameri ra NCOP ku angamela mintirho ya tindzawulo to hambanahambana ta mfumo ta rixaka no tirhana ni Milawumbisi. Hikuva ku na 54 ntsena eka Swirho swa 90 swa NCOP leswi swi nga vurhumiwa bya nkarhi hinkwawo loko ku fananisiwa ni 400 swa NA, Tikomiti ta Vuangameri ta NCOP ti angamela ntirho wo tlula ndzawulo yin'we ya mfumo wa rixaka.

Tikomiti ta Timali ta Mfumo

Komiti ya Nkarhi Hinkwawo ya Huvo ya Rixaka eka swa Timali ta Mfumo yi tirha tanihi tihlo ra Palamende ku vona matirhisele ya mali ya vaaki hi Huvonkulu. Lembe na lembe Mukambatinkotankulu u andlala xiviko xa matirhisele na mafambisele ya timali hi tindzawulo hinkwato ta mfumo na minhlangano ya Hulumenthe.

Tinhloko ta tindzawulo ta mfumo na swiyenge va vitaniwa nkarhi na nkarhi hi komiti leyi ku nyika xiviko no hlamusela hi matirhisele ya mali. Komiti yi nga bumabumela eka Huvo ya Rixaka leswaku va teka magoza yo lulamisa loko swi fanerile.

Swiringanyeto swa Milawu swa Swirho na Tikomiti ta Tiphethixini

Milawumbisi-mpfampfarhuto yi nga heleketiwa hi un'we wa Swirho swa Huvo ya Rixaka. Milawumbisi leyi yi langutisisiwa hi Komiti ya Nkarhi Hinkwawo ya Huvo ya Rixaka eka Swiringanyeto swa Milawu swa Xirho hi Vuxona na Tiphethixini to Hlawuleka. Loko Komiti yi pfumelelana ni maendlelo ya Nawumbisi-mpfampfarhuto lowu, Nawumbisi wu nga lulamisiwa no chukiwa hi Palamende.

Komiti ya Vuangameri ya Huvo ya Swifundzhankulu eka Swiringanyeto swa Milawu swa Swirho na swa Swifundzhankulu yi langutisisa Milawumbisi-mpfampfarhuto yo huma eka swirho hi vuswona swa NCOP na tihuvo to endla milawu ta swifundzhankulu.

Tiphethixini ti nga ha andlariwa ePalamende kutani ti yisiwa eka komiti leyi tirhanaka na timhaka leti boxiweke eka phethixini.